Leopold Ziegler

KINYILATKOZTATÁS ÉS HAGYOMÁNY*

A keresztény kinyilatkoztatás nem a természetes kinyilatkoztatással nyeri el kiegészülését, minthogy *per definitionem* minden kinyilatkoztatás pontosan annyiban haladja meg a természet határait, amennyiben kinyilatkoztatás, sugalmazás és megvilágosodás, átszellemülés és „inspiráció". Mindazonáltal a *testet öltött kinyilatkoztatás* mellett az evangélium betűjének és szellemének értelmében van még egy *szellemben és igazságban való kinyilatkoztatás* is, ha az elsőbbséget keresztény minőségünkben az utóbbival szemben az elsőnek kell is megadnunk. Mindenesetre a történeti kereszténység e szellemben és igazságban való kinyilatkoztatást már nem egyszer igénybe tudta venni. Így támaszkodik például az egyház a folyamatos kinyilatkoztatásnak különösen erre a formájára, mikor zsinati határozatainak vagy pápai *ex cathedra* döntéseinek tévedhetetlenséget tulajdonít, amely a maga részéről csakis egy inspiráció avagy sugalmazás tévedhetetlenségéből fakadhat. Sőt, hogy folytassuk a sort, az egyház egyik-másik filozófus tekintetében is elismer egyfajta részesedést ugyanebből a kinyilatkoztatásból, jóllehet e gondolkodók alapvetően az antik világhoz tartoznak, s ezzel mintegy lehetővé teszi számukra a dogmák kidolgozásának és véglegesítésének egyfajta posztumusz közös munkáját. Amennyiben tehát például Nagy Szent Albert vagy Aquinói Szent Tamás csupán eme szellemben és igazságban való „másik" kinyilatkoztatás gyámkodása alatt volt képes nekigyürkőzni hatalmas művének, akkor – s ez a feltételezés kényszerítő erejű – kettejük kezese, Arisztotelész esetében is már valami hasonló gyámkodásnak kellett közreműködnie. Ennélfogva a szellemi kinyilatkoztatás útján több ízben és igen hangsúlyos helyen vert hidat az egyház mind a kereszténység előtti, mind a kereszténységen kívüli hagyományok irányába; ezen a ponton az egyház, amely egyébként élesen és ellenségesen határolja el magát a pogány világtól, egy pillanatra sem habozik elismerni a pogány gondolkodók vonatkozásában azt, hogy bizonyos mértékben részesedhetnek az inspirációból. Micsoda ellentétben áll ez mondjuk az utóbbi évek német protestantizmusának bizonyos irányzataival, amelyek ha lehet, még Markión eretnekségén is túltesznek, még az Ószövetség kanonikus, inspirált karakterét is elvitatják, a pátriárkák és próféták iratait pedig legszívesebben egyszerűen elválasztanák az evangéliumtól.

„(…) a testet öltött kinyilatkoztatás mellett az evangélium betűjének és szellemének értelmében van még egy szellemben és igazságban való kinyilatkoztatás is".

Mint ahogy azonban meggyőződhettünk róla, az egyház eljárását egy magasabb értelemben ma

* Leopold Ziegler: Zweierlei Menschwerdung. In uő: *Überlieferung.* Olten, 1948, Summa-Verlag, 438–444. o. „Buch der Doxa. Fünftes Hauptstück", részlet. *(A ford.)*

ismét kétségtelenül „katolikusnak" mondhatjuk, olyannak tehát, amely a tanítás valódi egyetemességének irányába fordul. Nem tagadja ugyanis a *szellemben és igazságban* való „másik" kinyilatkoztatást, és az egyes részletek tekintetében is olyan törekvést mutat, hogy azok eredményeit a maga katolicitásával összhangba hozza. Csupán az tűnik kérdésesnek, hogy a most meglévő kezdeményezések, amelyek a kinyilatkoztatás valódi kitágítására irányulnak, elegendőek lesznek-e a jövő vonatkozásában is: vajon lesz-e elegendő kitartásuk – tekintetbe véve azt a szituációt, amely jelenleg az egyházat és a kereszténységet övezi. Az alakuló és küzdelmeket folytató egyház hajdani évszázadaiban a kereszténységet megelőző és azon kívüli tradíciók egésze még csaknem maradéktalanul egybeesett az úgynevezett klasszikus ókorral. Bár maga az *urbs æterna*, a Világ Fővárosa éppen akkoriban az olykor nagyon is kétes elő-ázsiai kultúrák legkülönfélébb áradatának időszakát élte; jóllehet az idegen országokból való istenek rohamainak sorozatos hullámai épp akkor csaptak át fölötte; s noha épp akkortájt történt, hogy Mithrász és Mání helyenként valóban megnehezítették az evangéliumi Úr végleges győzelmét – mégis, ennek ellenére csupán Ázsia marginális vallási jelenségeivel való olyan összetűzésről volt szó, amely legtöbbször sokkal veszélyesebbnek tűnhetett, mint amilyen valójában volt. Még ha feltesszük is, hogy Mithrász és Mání Krisztussal szemben fellépve egyaránt hivatkozhatott volna ama „másik" kinyilatkoztatásban való részesedésre – hitvallóikat az események mint olyanok előbb vagy utóbb kivétel nélkül jobb belátásra bírták volna, amennyiben éppen ez a szellemben és igazságban való „másik" kinyilatkoztatás tett tanúságot ellenünk, és már viszonylag rövid idő múltán lehetővé tette, hogy a kereszténység Istene egyszer s mindenkorra győzedelmeskedjen Mithrász és Mání felett.

A dolgok persze egészen másképp néznek ki a kereszténység és az iszlám összeütközésének vonatkozásában, amely az európai középkornak is megadta sajátos jellegét. Most a maga univerzalitására, sőt katolicitására való igényével kopogtat egy keleti vallás hírnöke a Nyugat kapuján. Most az antik világ örökségének birtokában, főként Arisztotelész szellemi javaival érkezve első ízben kényszerítik perzsa-arab közvetítők az önfejű Nyugatot egy olyan tradícióra való feleszmélésre, amely szétfeszíti a klasszikus görög-római kultúra horizontját, és amelyet többé már nem állíthat egy szintre a mithraizmus és a manicheizmus „csapásának" marginális vallási képződményeivel. Most első ízben gyűlik meg a baja a kereszténységnek egy olyan idegen hagyománnyal, amelynek ezoterikus magja – s ezt a tényt nem lehet megkerülni – a távol-keleti, valamint a közép- és közel-keleti hagyományok benső aspektusával közös gyökerű, ennélfogva pedig Kínát és Indiát, Perzsiát és Arábiát egy önálló külön világként állítja szembe a keresztény Nyugattal. S valóban – annak jeleként, hogy immár a keresztények és a kereszténység számára is új korszak kezdődött, az iszlámmal, e szemmel láthatóan egyenrangú ellenféllel évszázadokon át tartó konfliktus korántsem a kereszténység biztos és vitathatatlan győzelmével zárul, hanem egy gyanakvással, bizalmatlansággal és nyugtalan figyelemmel áthatott békével. A kereszteshadjáratok kora kiegyezéssel végződik, amely azonban helyenként már a keleti és a nyugati elem kölcsö-

„(…) semmi esetre sem megengedhető, hogy a Ji-csinget és a Tao-te-csinget, az Upanisadokat és a Védántát, a Jógaszútrákat és a Bhagavad-gítát, a Zend-avesztát és a Koránt egyfajta keresztény önteltséggel egyszerűen pogánynak bélyegezve félretolják".

nös és harmonikus áthatásához vezet, mégpedig a két fél közül egyiket sem megrabolva, hanem mindkettőt gazdagítva. (Elegendő itt megemlítenünk Wolfram *Parzival*ját, a középkori Szicíliát, különösen azonban Hispániát, ahol az arab befolyás talán csupán egyetlen helyen szakadt meg, nevezetesen II. Fülöp Escorialjában.)

Sem akkoriban, sem később nem sikerült a kereszténységnek az iszlámon átgázolnia és a keresztet a félhold fölé emelnie; sem akkoriban, sem később nem sikerült ez persze fordítva, az iszlámnak sem. Mindkét vallás, mindkét tradíció leküzdhetetlennek mutatkozott egymás számára, és alaposabban szemügyre véve ez az a szituáció, amely a kereszténység számára a mai napig mérvadó. Tulajdonképpen egy keresztény ember, s vele a kereszténység egésze is csupán két lehetőség közül választhat. Vagy úgy tekint önmagára keresztény minőségében, mint a kinyilatkoztatásnak, mégpedig mind *a testet öltött,* mind *a szellemben való kinyilatkoztatásnak* kiválasztott és kizárólagos befogadójára, mint magának az igazságnak a kiválasztott és kizárólagos befogadójára – és ezzel az ázsiai hagyományok egészét, amelyről legkorábbi sejtéseit az iszlám közvetítésével nyerhette, mintegy tévedéssel és önbecsapással, babonával és bálványimádással vádolja. Vagy pedig egy magasabb szemlélethez emelkedik, amely az emberiség nagyobbik fele számára kijelölt hagyományt alapvetően ama „másik" kinyilatkoztatás műveként hagyhatná jóvá, mégpedig anélkül tágítva és egészítve ki ezzel a keresztény kinyilatkoztatást, hogy – a felületektől eltekintve – lényegileg ellentmondana neki. E szemlélethez való felemelkedés egyben azt a csaknem mérhetetlenül nagy és nehéz feladatot állítja a keresztény ember elé, hogy a testet öltött Isten kinyilatkoztatásának számára jól ismert egészét mind inkább összhangba hozza a kereszténységen kívüli népek ténylegesen „ökumenikus" kinyilatkoztatásával, s ennek keretében megfogalmazza annak az új katolicitásnak az óriási tervezetét, amely a katolicitásnak eddig túlzottan Rómához kötött fogalmát önmagán túlemelve „világméretűvé" avatja.

Ha mindezzel kapcsolatban egy olyan választásról beszélünk, amellyel a keresztény ember e szituációban élni tud, akkor ez kétségtelenül úgy hangzik, mint valamiféle tartalmatlan szépítgetés. Mert valójában nem létezik itt semmiféle választás. Valójában a fenti vagy-vagy döntési szabadsága egyszerűen annak szükségszerűségére zsugorodik, hogy akár tetszik, akár nem, pusztán az utóbbi „vagy"-ot fogadjuk el. Ez bizonyos! Mert amíg a nyugati világ a Kelet hagyományát, különösen annak szentiratait még egyáltalán nem vagy csak megcsonkított, félreértett és elferdített tolmácsolásban ismerte, el lehetett nézni, hogy úgy kérkedett saját hagyományával, mint az egyetlen, amelyre a kinyilatkoztatás fogalma ténylegesen alkalmazható. Amióta azonban a keleti iratok egybegyűjtve és közreadva egyre nagyobb számban állnak rendelkezésre; továbbá, amióta egyik-másik európai mára a Kelet szóbeli útmutatásaival is közvetlenül kapcsolatba lépett (itt Richard Wilhelm, Alexandra David-Neel, Arthur Avalon, René Guénon nevét lehetne említeni), hogy az ázsiai szövegek jóval autentikusabb értelmezésében többé ne az európai kicsapongásokat avagy tévutakat kövesse; amióta az *integrális* Tradíció szavát, a szent és szakrális *Hagyomány* szavát éppen Guénon a népek vitájába vetette, jóllehet nem valamiféle vitatárgyként, hogy az amúgy is szétszabdalt nyugati világot a jövőben még mélyebb meghasonlásba taszítsa, hanem akár egy

„(…) a szellemi kinyilatkoztatás útján több ízben és igen hangsúlyos helyen vert hidat az egyház mind a kereszténység előtti, mind a kereszténységen kívüli hagyományok irányába".

szem magot, amely a lelkület csöndességének mélyében gyökeret ereszt, kihajt és rügyet bont – azóta semmi esetre sem engedhető meg, hogy a Ji-csinget és a *Tao-te-csing*et, az *Upanisadok*at és a Védántát, a *Jógaszútrák*at és a *Bhagavad-gítát*, a *Zend-avesztá*t és a *Korán*t egyfajta keresztény önteltséggel egyszerűen pogánynak bélyegezve félretolják, mintha ezzel bármi lényeges is ki lenne mondva vagy meg lenne állapítva. Sőt, még egy lépéssel tovább mennék és meg szeretném kockáztatni azt az állítást, hogy épp a keresztényi tudatnak vált lassanként elfogadhatatlanná a feltételezés, hogy korábban Isten – jobb híján – még egy Szókratészt, Platónt, Arisztotelészt is méltónak talált a maga „másik" kinyilatkoztatására, azonban a Tao és az Átman látnokait vaksággal sújtotta, Ahura Mazda és Allah küldötteit homállyal és tébollyal büntette. Az ilyesféle feltételezések és kifogások manapság amolyan nagyképű szidalmazásnak és gyalázkodásnak hatnak, s csupán szégyent hoznak a keresztény emberre azon népek előtt, akiket éppen a kereszténység fölényéről kívántak meggyőzni. Bármivel próbálkozzunk is, nem térhetük ki tovább az elől a tény elől, hogy az integrális Tradíció teljes egészében Isten szellemben és igazságban való önkinyilatkoztatásán nyugszik. És minél hamarabb küzdi át magát a keresztény ember ahhoz az elhatározáshoz, hogy a Kelet különféle hagyományait az egyetlen, számunkra persze már nem hozzáférhető Őskinyilatkoztatás önmagában egyenértékű változataiként kezelje, annál jobbat tesz önmagának is a jövőben. Innen kiindulva végül saját múltjának úgynevezett politeizmusát is mélyebben megérti majd, mindenek előtt azonban megtanul szégyenkezni az olyan megfásult elképzeléseken, hogy a régi istenek kivétel nélkül csupán démonikus, sőt sátáni hatalmak megszemélyesítései lettek volna.

Leopold Ziegler (1881–1958)

Mármost felesleges lenne azzal a kifogással élni, hogy a szakrális Hagyomány kinyilatkoztatás-jellegének elismerésével maga a kinyilatkoztatás fogalma és ténye is abba a veszélybe kerül, hogy parttalanná, talajtalanná válik, mivel innentől kezdve minden kritérium eleve hiányozni fog arra vonatkozóan, hogy mi az, ami inspiráltnak tekinthető, és mi az, ami nem. Valójában ezek a kritériumok egyáltalán nem hiányoznak, s még csak nem is számítom közéjük azt, hogy az Istenre vonatkozó megfontolások magasabb fokán egy finom és erőteljes érzület mintegy magától beáll arra, hogy mi az, ami az integrális Tradíció részét képezi. Mert egészen hasonlóan ahhoz, mint amikor egy muzsikusnak, aki a maga legbensőbb elhivatottságától indíttatva hosszasan foglalkozik az egyházi hangnemek stílusával, végül szinte csalhatatlan hallása alakul ki a liturgikus, hieratikus dallamok iránt; hasonlóan ahhoz, mint amikor egy építész vagy egy szobrász, aki főként a templomok szerkezetét és építésmódját, a templomi szobrok megformálásának törvényeit tanulmányozta, végül már egy röpke pillantás alatt meg tudja különböztetni a szakrális művet a profántól – egészen hasonlóan alakul az őszintén vallásos ember esetében is, aki a különféle nyelvek szakrális szövegeinek olvasásában és újraolvasásában gyakorolva magát az inspirált szövegek tekintetében biztos ítélőké-

pességre tesz szert. Minthogy azonban ettől a jelenségtől – miként az imént említettem – alapjában véve itt szeretnék eltekinteni, a szóban forgó „másik" kinyilatkoztatás vonatkozásában most egy olyanfajta kritériumot bátorkodok segítségül hívni, amit ezeken az oldalakon nem egyszer már önkéntelenül igénybe is vettünk, mikor több alkalommal minden kinyilatkoztatás „természetfölöttiségét" hangsúlyoztuk. Mert bárhol is találjunk rá a kinyilatkoztatásra, mindig jellegzetes ismertetőjegye, jóllehet csupán negatív ismertetőjegye volt és marad, hogy a természetből láthatóan nem vezethető le. Nem vezethető le annak kategóriáiból, sem törvényszerűségeiből, sem meghatározásaiból, hanem épp ellenkezőleg, áttöri ezeket a törvényszerűségeket és kivonja magát e meghatározások alól. Fentebb már említettük: a kinyilatkoztatás saját definíciója szerint természetfölötti – most pedig fűzzük hozzá azt is, hogy amiként lényege szerint természetfölötti, úgy lényege szerint észfölötti is! Ez az észfölöttiség pedig implicit módon a kinyilatkoztatásnak már egy második, jóllehet ezúttal is csak negatív kritériumát adja a kezünkbe, nevezetesen a kinyilatkoztatás irracionális, jobban mondva szupraracionális karakterét, amely összetéveszthetetlenül elkülöníti őt a tudomány tényétől, de nem kevésbé a filozófia tényétől is, sőt, a metafizika tényétől úgyszintén, már amennyire ez utóbbi is behódol az európai nagyravágyásnak és tudomány óhajt lenni. Ilyen természetfölötti és észfölötti ismeretként, ilyen *sui generis* ismeretként kering a valódi kinyilatkoztatás – ebben úgyszólván egy ragadozómadárhoz hasonlóan, amely fentről, a magasból egyre szűkülő kanyarulatokkal fordul zsákmányára –, így kering tehát a valódi kinyilatkoztatás folytonosan a maga legvégső célja körül: az isteni *Vagyokság* abszolút identitásának formulája, a szellemi szemlélés és az önmagát tudó Lét *actus purus*a körül. Ezzel pedig minden elképzelhető kétséggel és támadással szemben végérvényesen egy harmadik, ezúttal már teljesen pozitív kritériumot biztosít a maga számára – mintegy az *emunah* és *alétheia* kettős jelentését átfogó igazságként igazolva és tanúsítva önmagát. (…)

Hogy mennyi időre lesz persze szüksége a keresztény illetve pszeudokeresztény Nyugatnak, különösen pedig az egyháznak, amíg ezt a talán egyedül megmentő elhatározást meghozza és az ázsiai hagyományokat ama „másik" kinyilatkoztatás különféle változataiként elismeri, sőt, amíg a népek szentiratait megtanulja kibetűzni, úgy, ahogyan például Harnack szerint kellene az Ószövetség iratait a keresztényeknek olvasniuk; hogy mennyi időre lesz szükség, amíg a világot valóban átfogó ökumené és katolicitás első alapkövét lefektetik és végre az úgynevezett pogány népek is, akik a keresztényekkel együtt ősidőktől fogva ugyanannak az atyai örökségnek a részesei, Isten valódi fiaiként kapják vissza méltóságukat, mégpedig magától értetődő természetes rangjukként: nos, mindezt pontosan senki sem képes előre megmondani. De bármennyi időt vegyen is igénybe ez a történelem részéről, éveket, évtizedeket vagy évszázadokat akár – senki sem tarthat visszabennünket attól, hogy ezt a jövőbeli állapotot bizonyos fokig már itt és most anticipáljuk.

„(…) minél hamarabb küzdi át magát a keresztény ember ahhoz az elhatározáshoz, hogy a Kelet különféle hagyományait az egyetlen, számunkra persze már nem hozzáférhető Őskinyilatkoztatás önmagában egyenértékű változataiként kezelje, annál jobbat tesz önmagának is a jövőben."

Ford. Palkovics Tibor